

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет маркетингу

Кафедра регіоналістики і туризму

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Галузь знань 24 Сфера обслуговування

Спеціальність 242 «Туризм»

Спеціалізація Туризм

Форма навчання: денна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА
РОБОТА**

на тему:

«Роль зеленого туризму в сталому розвитку регіонів України»

Здобувача: Грищенко Святослава Юрійовича

**Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент,
Ілляшенко Інна Олегівна**

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

**Завідувач кафедри: доктор економічних наук, професор,
академік НАН України Данилишин Богдан Михайлович**

(підпис)

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет маркетингу

Кафедра регіоналістики і туризму

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма	«Туризм»
Галузь знань	24 Сфера обслуговування
Спеціальність	242 «Туризм»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи
(гарант) освітньо-професійної
програми: **к.е.н., доцент,
Ілляшенко Інна Олегівна**

(підпис)

17 січня 2025р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри:
**д.е.н., Данилишин Богдан
Михайлович**

(підпис)

17 січня 2025р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувача вищої освіти: Грищенко Святослава Юрійовича

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Роль зеленого туризму в сталому розвитку регіонів України»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "14" січня 2025р .№ 65-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах: вітчизняних та зарубіжних науковців, законодавчих актах в туристичній сфері та на матеріалах статистичних фундаментальних джерел інформації .

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ
----------	---

(назва розділу)

Розділ 2	РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ ВИМІР
----------	---

(назва розділу)

Розділ 3	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ
----------	---

(назва розділу)

Об'єкт дослідження:	сталий розвиток регіонів України.
---------------------	-----------------------------------

Предмет дослідження:	роль та місце зеленого туризму в системі факторів, що забезпечують сталий розвиток регіонів України.
----------------------	--

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	обґрунтування ролі зеленого туризму як важливого фактора сталого розвитку регіонів України.
--	---

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

- Дослідити теоретико-методологічні основи поняття зеленого туризму і визначити роль зеленого туризму у забезпеченні сталого розвитку регіонів. Вказати соціально-економічні та екологічні аспекти формування зеленого туризму й розглянути історичні передумови та етапи формування зеленого туризму в Україні;
- Проаналізувати сучасний стан і тенденції розвитку зеленого туризму в Україні й дослідити міжнародний досвід розвитку зеленого туризму та його адаптація до українських реалій. Запропонувати інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в регіонах України та провести аналіз перспектив інтеграції зеленого туризму у стратегії регіонального розвитку.

Завдання підготував науковий керівник _____
(підпис)

Ілляшенко Інна Олегівна
(ініціали, прізвище)

Завдання одержав здобувач _____
(підпис)

Грищенко Святослав Юрійович
(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 55 сторінок, 5 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 42 найменувань.

«Роль зеленого туризму в сталому розвитку регіонів України»

Об'єкт дослідження – сталий розвиток регіонів України.

Предмет дослідження: роль та місце зеленого туризму в системі факторів, що забезпечують сталий розвиток регіонів України.

Мета дослідження – обґрунтування ролі зеленого туризму як важливого фактора сталого розвитку регіонів України.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено такі **завдання**:

- дослідити теоретико-методологічні основи поняття зеленого туризму;
- визначити роль зеленого туризму у забезпеченні сталого розвитку регіонів;
- вказати соціально-економічні та екологічні аспекти формування зеленого туризму;
- розглянути історичні передумови та етапи формування зеленого туризму в Україні;
- проаналізувати сучасний стан і тенденції розвитку зеленого туризму в Україні;
- дослідити міжнародний досвід розвитку зеленого туризму та його адаптація до українських реалій;
- запропонувати інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в регіонах України;
- провести аналіз перспектив інтеграції зеленого туризму у стратегії регіонального розвитку.

Практичне значення отриманих результатів визначається здатністю використання отриманих результатів для напрацювання конкретних рекомендацій щодо підвищення ефективності розвитку зеленого туризму в Україні. Отримані наукові здобутки можуть використовуватися органами державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктами туристичного бізнесу, суспільними організаціями при прийнятті обґрунтованих рішень і розробці стратегічних напрямів розвитку зеленого туризму.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2024 - 2025.

Рік захисту роботи - 2025.

Відгук

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ.....	6
1.1. Теоретико-методологічні основи поняття зеленого туризму	6
1.2. Роль зеленого туризму у забезпеченні сталого розвитку регіонів	11
1.3. Соціально-економічні та екологічні аспекти зеленого туризму	15
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ ВИМІР	20
2.1. Історичні передумови та етапи формування зеленого туризму в Україні	20
2.2. Сучасний стан і тенденції розвитку зеленого туризму в Україні	24
2.3. Міжнародний досвід розвитку зеленого туризму та його адаптація до українських реалій	32
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	39
3.1. Інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в регіонах України	39
3.2. Перспективи інтеграції зеленого туризму регіональному розвитку	45
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми полягає у тому, що зелений туризм посідає важливе місце у процесі забезпечення сталого розвитку регіонів України, оскільки поєднує в собі економічні, природоохоронні, соціально-культурні аспекти. В умовах зростаючої у населення екологічної свідомості та інтересу до здорового способу життя, зелений туризм перетворюється на потужний інструмент підтримки територіальних громад, охорони навколишнього середовища, збереження природної спадщини, стимулювання регіонального економічного зростання.

Україна має значний потенціал для подальшого розвитку зеленого туризму, враховуючи те, що вона володіє неповторними природними ресурсами, різноманітними ландшафтами і багатими культурними надбаннями. Відвідування національних парків, заповідників, еко-ферм, агросадиб та інших природних об'єктів сприяє оздоровленню туристів, підвищенню розвитку місцевої економіки, створюючи нові робочі місця для місцевих. Особливо актуальним зелений туризм є для сільської місцевості, де він здатний стати альтернативним джерелом доходу для місцевого населення, посприяти у відродженні традиційних ремесел і збереженні культурної ідентичності. Розвиток сільського зеленого туризму потребує створення комфортних умов для туристів, включаючи екологічно чисте проживання, організацію екскурсій, майстер-класів, дегустацій місцевої продукції на природі.

Разом з тим, на шляху розвитку зеленого туризму необхідним залишається відповідальне ставлення до навколишнього середовища і збалансований підхід, що дозволить уникнути негативного впливу на екосистеми задля збереження їхньої унікальності для майбутніх поколінь. Важливо при цьому дотримуватися принципів екологічної безпеки, мінімізувати кількість відходів, застосовувати відновлювальні джерела енергії, популяризувати екологічну освіту серед місцевого населення та туристів.

Внесок зеленого туризму у розвиток країни, його тенденції та перспективи досліджували такі науковці, як: Збарський В.К., Грибова Д.В. [1], Чуйко Н.В., Мерчанський В.В., Храпач К.Г. [2], Осітнянко, Д. О., Примака, Т. Ю. [3].

Мета дослідження: обґрунтування ролі зеленого туризму як важливого фактора сталого розвитку регіонів України.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено такі **завдання**:

- дослідити теоретико-методологічні основи поняття зеленого туризму;
- визначити роль зеленого туризму у забезпеченні сталого розвитку регіонів;
- вказати соціально-економічні та екологічні аспекти формування зеленого туризму;
- розглянути історичні передумови та етапи формування зеленого туризму в Україні;
- проаналізувати сучасний стан і тенденції розвитку зеленого туризму в Україні;
- дослідити міжнародний досвід розвитку зеленого туризму та його адаптація до українських реалій;
- запропонувати інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в регіонах України;
- провести аналіз перспектив інтеграції зеленого туризму у стратегії регіонального розвитку.

Об'єкт дослідження: сталий розвиток регіонів України.

Предмет дослідження: роль та місце зеленого туризму в системі факторів, що забезпечують сталий розвиток регіонів України.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел слугуватиме фундаментом для дослідження теоретичних засад зеленого туризму; статистичний аналіз надасть можливість оцінити сучасний стан розвитку зеленого туризму в Україні, виявити тенденції, проблеми; порівняльний аналіз досвіду інших країн сприятиме виявленню кращих практик та можливостей їх адаптації до українських умов; системний аналіз дозволить розглянути зелений туризм як

комплексну систему; моделювання для розробки моделей розвитку зеленого туризму в регіонах України.

Теоретична значущість результатів дослідження зумовлена подальшою розробкою науково-теоретичних засад зеленого туризму, поглибленням уявлень про його сутність і значення для забезпечення сталого розвитку регіонів. Висновки роботи будуть сприяти узагальненню існуючого наукового досвіду, а також формулюванню нових наукових висновків.

Практичне значення визначається здатністю використання отриманих результатів для напрацювання конкретних рекомендацій щодо підвищення ефективності розвитку зеленого туризму в Україні. Отримані наукові здобутки можуть використовуватися органами державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктами туристичного бізнесу, суспільними організаціями при прийнятті обґрунтованих рішень і розробці стратегічних напрямів розвитку зеленого туризму.

Інформаційною базою є монографії, статті, дисертації, автореферати, що містять теоретичні розробки з питань зеленого туризму, сталого розвитку регіонів, економіки, екології; закони України, постанови Кабінету Міністрів України, міжнародні договори та конвенції; дані Державної служби статистики України; інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

1.1 Теоретико-методологічні основи поняття зеленого туризму

Сучасна індустрія туризму перебуває у стані значних трансформацій. Вона поступово відходить від традиційних моделей масового туризму, натомість починає приділяти увагу принципам сталості. Зростання екологічної свідомості суспільства, усвідомлення впливу туристів на навколишнє середовище зумовлюють потребу в переосмисленні підходів щодо організації туристичної діяльності. Зелений туризм, в основі якого лежить дбайливе ставлення до природи та місцевих культур, перетворюється на обов'язковий елемент задля забезпечення успішного функціонування.

На сьогодні існує велика кількість визначень поняття «зелений туризм», що відображає багатогранність цього явища. Наприклад, у звіті шведських компаній, що аналізували перспективи міжнародного туристичного ринку, під зеленим туризмом розуміють будь-яку діяльність, яка пов'язана з навколишнім середовищем певного регіону або ж спрямована на впровадження природоохоронних стандартів в процесі управління туристичною інфраструктурою. Глобальні зрушення у підходах до подорожей стимулюють все більше і більше компаній застосовувати методи зменшення впливу на навколишнє середовище, шляхом пропозиції екологічно-орієнтованих туристичних послуг [4].

У міжнародній практиці зелений туризм тісно асоціюється зі сталою моделлю економічного розвитку. Всесвітня туристична організація (ЮНВТО) розглядає його як сферу, яка пропагує раціональне природокористування, збереження біологічного розмаїття, інтеграцію місцевого самоврядування в туристичний сектор. Подібні принципи допомагають формувати нові можливості для економічного зростання, при цьому не знищуючи природні ландшафти. У

зв'язку з тим, що сучасні мандрівники все більше звертають увагу на сталість своїх подорожей, туристичний бізнес інтенсивно розробляє нові продукти, які б відповідали їхнім очікуванням [5].

На думку Г. С. Федосєєвої, в основі зеленого туризму закладено гармонізацію процесу взаємодії людини з навколишнім природним середовищем, який сприяє заощадженню природних ресурсів і разом з тим задовольняє суспільні потреби у рекреації, духовному збагаченні, культурному розвитку, економічному зростанні [6]. Як зазначають А. В. Шевчук та Л. Т. Шевчук, туристи, які обирають такий формат подорожей, намагаються відпочити на природі, сприяючи її збереженню. Відвідування природоохоронних територій, селищ, національних парків супроводжується використанням ресурсозберігаючих технологій, що мінімізують негативний вплив на довкілля [7].

Інші науковці, такі як Н. Морчишин та Н. Островська, трактують зелений туризм як окремий сегмент туристичної індустрії, що має виразну комерційну спрямованість. Він полягає у реалізації туристичного продукту, здатного приносити прибуток і сприяти охороні навколишнього середовища. Особливу увагу вони акцентують на його ролі в сільській місцевості, де цей вид діяльності спроможний стати дієвим інструментом підвищення рівня добробуту місцевих громад. Розвиваючи екологічні ініціативи, підтримуючи традиційний спосіб життя, залучаючи туристів до об'єктів матеріальної спадщини, зелений туризм робить важливий внесок у соціальний розвиток регіонів [8].

Проаналізувавши попередні визначення, можна дійти висновку, що концепція зеленого туризму охоплює не лише питання екологічної безпеки, а й створення нових економічних можливостей, що мають позитивний вплив як на туристів, так і на приймаючі громади. Він стає важливим напрямом у сучасному туристичному бізнесі, оскільки поєднує комерційну доцільність із природоохоронними ініціативами, сприяючи збереженню екологічних ресурсів для майбутніх поколінь.

Суб'єктами зеленого туризму є:

- власники сільських садиб, які пройшли офіційну категоризацію та пропонують туристам проживання, харчування, різноманітні послуги;
- туристи, які шукають можливість відпочити від міської метушні, покращити своє здоров'я, отримати нові враження, насолодитися красою природи;
- фізичні та юридичні особи, які забезпечують транспортне обслуговування, інформаційну підтримку, рекламні послуги, посередницькі функції;
- територіальні громади, які створюють необхідні умови для діяльності сільського зеленого туризму, забезпечуючи розвиток інфраструктури, благоустрій територій, організацію культурних заходів і підтримку місцевих ініціатив [9].

Споживачі туристичних послуг зеленого туризму керуються різноманітними мотиваціями (рис.1.1).

Рис. 1.1 – Мотивація туристів при виборі зеленого туризму [10].

Перш за все, туристи зеленого туризму намагаються отримати насолоду від перебування в екологічно чистому середовищі, де вони здатні відчувати

задоволення від контакту з тваринами, взяти участь в активних спортивних і рекреаційних заходах, долучитися до природоохоронних ініціатив, зайнятися гастрономічним туризмом, збиранням грибів, ягід, цілющих трав тощо. Їх цікавить можливість перепочити від міської метушні, помилуватися красою природи, оздоровитися, відновити свої сили.

По-друге, зелений туризм приваблює споживачів, які зацікавлені в проведенні наукових заходів чи дослідницькій діяльності. Незважаючи на світову тенденцію розвитку сталого туризму, у вітчизняній науковій літературі інформація про зелений туризм в Україні поки що залишається недостатньо висвітленою, тому для багатьох науковців зелений туризм представляє цікавий об'єкт вивчення, який дає змогу отримати унікальні матеріали. По-третє, суб'єкти зеленого туризму потребують достовірної інформації про культурні, духовні, традиційні, релігійні особливості місцевого населення. Їх цікавить інформація про реальне життя мешканців без впливу урбаністичних чинників, відчуття атмосфери автентики та самотності.

Значну роль у розвитку зеленого туризму відграють власники зелених садиб, еко-осель, еко-готелів, кемпінгів, які своєю діяльністю створюють умови для комфортного перебування відпочиваючих у природному середовищі. Вони пропонують варіанти проживання з дотриманням усіх принципів екологічної сталості, включаючи будівлі, збудовані з натуральних матеріалів, використання альтернативних джерел енергії, мінімізацію кількості відходів, інтеграцію з навколишнім ландшафтом. Гості закладів гостинності зацікавлені у знайомстві з традиційним побутом, у можливості взяти участь у землеробстві чи догляді за тваринами.

Віднедавна важливими суб'єктами зеленого туризму стали і об'єднані територіальні громади (ОТГ). Маючи значний потенціал, вони здатні надавати якісні туристичні послуги, розбудовувати відповідну муніципальну інфраструктуру, створювати зручні умови для відпочинку туристів. ОТГ беруть активну участь у формуванні туристичного продукту, пропонуючи широку кількість приватних садиб, магазинів, спортивних та розважальних закладів. Їх

участь сприяє інтегрованому розвитку територій, створенню нових робочих місць, збільшенню надходжень до місцевих бюджетів, збереженню природного багатства регіонів.

Необхідно наголосити на важливості для розвитку зеленого туризму дотичних організацій, таких як фінансово-кредитні установи, інформаційно-рекламні агенції, консультаційні фірми, дизайнерські студії, громадські об'єднання тощо [11].

У наш час зелений туризм набув набагато ширшого значення, охопивши за собою освітні, науково-дослідницькі, пізнавальні аспекти. Одним з найголовніших напрямків розвитку є науково-пізнавальні тури, які полягають в організації студентської практики й науково-дослідних експедицій. Представники студентської молоді, яка вивчає природничі науки, отримують змогу відвідати заповідні території, провести польові дослідження, проаналізувати стан екосистем, долучитися до програм зі збереження довкілля.

До окремого напрямку зеленого туризму належить рекреаційний туризм, який поділяють на активний та пасивний. Активний відпочинок відноситься саме до категорії пригодницьких подорожей, що передбачають значні фізичні навантаження і випробування на міцність в природних умовах. Серед таких мандрівок виділяють: піші, лижні, кінні прогулянки, сходження в гори, спелеотуризм, тобто відвідування печерних сховищ. Водні подорожі, такі як каякінг, рафтинг або плавання на катамаранах, також є популярною різновидністю активного зеленого туризму, бо дозволяють пізнавати природні водойми, захоплюватися недоторканими ландшафтами, милуватися дикою природою. Пасивний рекреаційний туризм зорієнтований на отримання нових знань, знайомство з природо-культурними особливостями певної місцевості, відпочинку на природі. Поєднання рекреаційної складової з освітньою приваблює сімейних мандрівників, студентів, вчених і взагалі будь-кого, хто потребує нових вражень.

Таким чином, зелений туризм є перспективним напрямом туристичної діяльності, що базується на принципах сталого розвитку і збереження природного

середовища. Його теоретико-методологічні основи дозволяють комплексно аналізувати особливості цього явища, оцінювати його вплив на екологію регіонів, розробляти ефективні стратегії розвитку. Завдяки поєднанню традиційних підходів та сучасних методів управління, зелений туризм має всі передумови для подальшого зростання, сприяючи не лише економічній вигоді, а й формуванню екологічної культури і відповідального ставлення до природних ресурсів.

1.2 Роль зеленого туризму у забезпеченні сталого розвитку регіонів

Сучасний підхід до подорожей все частіше враховує необхідність збереження навколишнього природного середовища, охорони культурної спадщини, забезпечення соціального розвитку територіальних громад. Туристичний сектор сприяє зростанню регіональної економіки, створенню додаткових робочих місць і розбудові місцевої інноваційної інфраструктури. Туристи, які хочуть бути свідомими до довкілля, вибирають для себе маршрути, що дозволяють їм зануритися в атмосферу певного регіону, підтримати місцевих виробників, скоротити рівень негативного навантаження на природу.

За даними дослідження Booking.com Sustainable Travel 2024, суттєва кількість сучасних подорожуючих усвідомлюють потребу у відповідальному ставленні до природи під час мандрівок. Так, 83% опитаних респондентів визнають цінність сталого туризму і враховують екологічні критерії при виборі напрямків для відпочинку. Водночас 43% мандрівників, які взяли участь в опитуванні (понад 31 тис. осіб з 34 країн світу), зізналися, що відчують провину, обираючи менш екологічні варіанти подорожей. У 2024 році переважна частка туристів мала намір зробити свої подорожі екологічнішими. Зокрема, 57% опитаних запланували скоротити споживання енергії під час відпустки, а 54% замислились над тим, щоб користуватися екологічно чистими видами транспорту [12].

Розвиток зеленого туризму набуває все більшого значення в сучасних умовах, коли збереження природного середовища і соціально-економічний розвиток регіонів стають пріоритетними напрямками державної політики (рис.1.2).

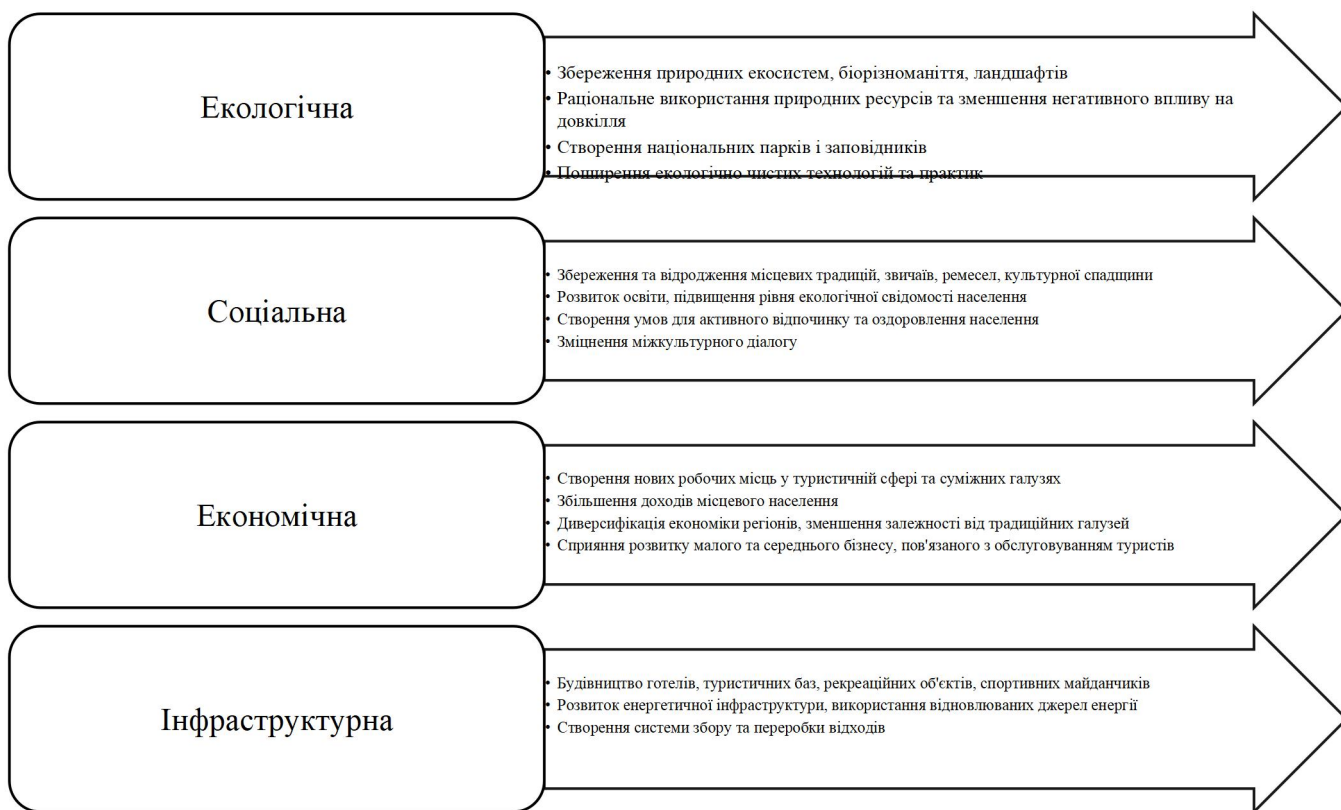

Рис. 1.2 – Роль зеленого туризму у забезпеченні сталого розвитку регіонів [13].

На сучасному етапі, коли питання про гармонійне поєднання економічних, екологічних, соціальних аспектів є важливим, саме зелений туризм формує умови для збалансованого розвитку територій. Розширюючи туристичні можливості у віддалених і сільських районах, регіони отримують додаткові джерела фінансування, які сприяють їхній економічній стабільності.

Зі збільшенням кількості туристів відбувається стимулювання створення робочих місць у багатьох галузях, зокрема у сфері гостинності, громадського харчування, транспорту, виробництва екологічних продуктів, організації дозвілля. Мешканці отримують можливість заробляти гроші, створюючи місця для проживання, проводячи екскурсії, виготовляючи традиційні ремісничі вироби і

продаючи локальні продукти. До того ж, розвиток зеленого туризму сприяє економічній диверсифікації, оскільки зменшує залежність регіону від сільського господарства чи інших традиційних галузей.

Соціальний вимір зеленого туризму проявляється у відновленні місцевих традицій, культурної спадщини, народних ремесел. Туристи прагнуть отримати автентичний досвід, що спонукає громади зберігати і популяризувати свої звичаї, гастрономічні делікатеси, ремісницькі традиції. Туристична галузь перетворюється на інструмент популяризації екологічної свідомості, бо місцеві жителі та туристи приєднуються до природно-охоронних ініціатив, проводять екологічні кампанії, знайомляться з принципами відповідального ставлення до ресурсів.

З розвитком зеленого туризму відбувається соціальна інфраструктура. Зі збільшенням надходжень у регіонах будуються нові дороги, упорядковуються зони для відпочинку, розширюються доступні для населення медичні й освітні послуги. Також зелений туризм формує умови для активного відпочинку, сприяючи зміцненню здоров'я населення [14].

Збереження екосистем неможливе без раціонального використання природних ресурсів. Масовий туризм, особливо у незахищених природних зонах, може спричинити вирубку лісів, забруднення водойм, зменшення популяцій рідкісних видів тварин. Зелений туризм, навпаки, сприяє мінімізації негативного впливу на довкілля завдяки контролюваному використанню природних багатств. Важливу роль у цьому відіграє впровадження сучасних екологічних практик, таких як обмеження використання пластикових виробів, облаштування екологічних кемпінгів, застосування альтернативних джерел енергії і сприяння розвитку екотранспортних засобів. У багатьох регіонах відбувається перехід на більш екологічні способи організації відпочинку, що значно знижує навантаження на природне середовище.

Одним із пріоритетних завдань зеленого туризму вважається зменшення забруднення довкілля. Мова йде здебільшого про зниження кількості твердих побутових відходів, мінімізацію викидів парникових газів, які утворюються під

час роботи транспорту та об'єктів інфраструктури. Зменшенню негативного впливу на природу слугує перехід на екологічно чисті технології, такі як використання електротранспорту, впровадження енергоефективних систем, очисних установок для стічних вод. Туристичні компанії, що займаються організацією зеленого туризму, дедалі наполегливіше імплементують політику сталого розвитку, до якої входить екологічна сертифікація готелів, популяризація свідомого споживання ресурсів, активне долучення туристів до екологічних ініціатив.

Розвиток зеленого туризму значною мірою залежить від інфраструктурних змін у регіонах. Для комфортного і безпечного пересування туристів необхідно будувати якісні дороги, покращувати транспортне сполучення, оновлювати громадський транспорт, розширювати велоінфраструктуру, створювати екологічно чисті маршрути для пішохідних прогулянок. Особливу увагу слід приділяти розвитку транспортної доступності віддалених природних об'єктів, історичних поселень, культурних пам'яток, рекреаційних зон.

Будівництво екологічних готелів, баз відпочинку, кемпінгів, глемпінгів, еко-будиночків, туристичних комплексів виступає особливим напрямком у сфері розбудови зеленого туризму. Використання відновлюваних джерел енергії, впровадження енергоефективних технологій, мінімізація відходів, застосування екологічно чистих матеріалів, гармонійна інтеграція архітектурних рішень у природне середовище роблять такі об'єкти привабливими для еко-туристів. При цьому важливо, щоб такі ініціативи відповідали екологічним стандартам, а також популяризували принципи свідомого користування ресурсами.

Важливо впроваджувати сучасні системи збору, сортування та переробки відходів, встановлювати контейнери для роздільного збору сміття, популяризувати використання біорозкладних матеріалів, розвивати проекти щодо мінімізації пластикових відходів, стимулювати застосування повторного використання ресурсів. Збереження природних територій залежить від контролю за забрудненням і від створення ефективних механізмів відповідального управління відходами [15].

Отже, сталий розвиток у туризмі - це не тільки тренд, але й необхідність. Він є запорукою збереження природної краси нашої планети, культурної спадщини та традицій для майбутніх поколінь. Зелений туризм є важливим інструментом для досягнення балансу між економічним розвитком, соціальним добробутом, збереженням природного середовища, інфраструктури. Його вплив не обмежується зростанням туристичних потоків, адже він стимулює відродження традицій, покращує якість життя місцевих громад і сприяє відповідальному використанню природних ресурсів. Успішна реалізація концепції сталого розвитку через зелений туризм залежить від комплексного підходу, що включає підтримку малого бізнесу, екологічно свідоме планування інфраструктури, збереження культурної спадщини, впровадження новітніх технологій. Саме гармонійне поєднання усіх цих чинників дозволяє регіонам створювати перспективи для майбутніх поколінь, забезпечуючи довгострокову стабільність та привабливість туристичних територій.

1.3 Соціально-економічні та екологічні аспекти формування зеленого туризму

В умовах глобалізації та зростаючого антропогенного тиску на навколишнє середовище, зелений туризм набуває особливого значення. Він є своєрідним індикатором екологічної свідомості суспільства, який відображає прагнення людей до гармонії з природою, відповідального споживання, сталого розвитку, якісного відпочинку.

Успішний розвиток зеленого туризму можливий лише за умови збалансованого врахування соціальних, економічних, екологічних чинників, що дозволяє досягти довгострокового позитивного ефекту, забезпечити зростання туристичної привабливості територій, створити сприятливі умови для сталого розвитку регіонів. З одного боку, цей напрям сприяє зростанню доходів місцевого населення, створенню нових робочих місць, збільшенню надходжень до місцевих

бюджетів, активізації малого бізнесу, диверсифікації економіки. З іншого боку, вимагає відповідального підходу до використання природних ресурсів, впровадження сучасних технологій збереження екосистем, розвитку екологічної інфраструктури, мінімізації екологічних ризиків, відновлення природних ландшафтів (таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1.

Соціально-економічні та екологічні аспекти формування зеленого туризму[16]

Аспекти	Компоненти	Вплив
Соціально-економічні	• розвиток туристичної інфраструктури (будівництво доріг, транспортних вузлів, житлових і рекреаційних об'єктів) • підтримка малого та середнього бізнесу (готелі, екологічні бази, фермерські господарства) • розширення ринків праці (створення робочих місць, зростання доходів населення) • освітні та культурні ініціативи (навчальні програми, культурні заходи, популяризація місцевих традицій)	Забезпечення умов для розвитку територій через модернізацію інфраструктури, стимулювання підприємницької активності, формування стабільної економічної бази, підтримку соціального та культурного зростання місцевих громад
Екологічний	• збереження природних ресурсів (охорона природних ландшафтів, підтримка біорізноманіття, відновлення екосистем) • використання екологічно чистих технологій (застосування відновлюваних джерел енергії, енергоефективні рішення, екологічні методи обслуговування) • раціональне управління відходами (системи сортування, переробки, зменшення кількості сміття) • контроль за забрудненням (зменшення	Формування умов для збереження природного середовища шляхом оптимізації використання ресурсів, впровадження сучасних екотехнологій, організації систем управління відходами і забезпечення стабільного екологічного стану територій

	викидів, впровадження екологічних стандартів)	
--	---	--

Аналізуючи таблицю, можна стверджувати, що для того, щоб максимізувати ефект від впровадження зеленого туризму, необхідно забезпечити сталість кожного компонента, розвиваючи економіку таким чином, щоб вона підтримувала природні ресурси і культурні цінності, не руйнуючи їх.

Невід'ємною частиною зміцнення місцевої економіки є розвиток зеленого туризму. Завдяки створенню нових робочих місць у туризмі та суміжних секторах мешканці віддалених територій отримують стабільний заробіток. Проте важливо, щоб такий розвиток був збалансованим, враховуючи місцеву специфіку і потреби громади, а не обмежувався виключно досягненням комерційного успіху. Велике значення в даному контексті відводиться підтримці малого та середнього бізнесу, який здатен перетворитися на потужний драйвер для зростання зеленого туризму в регіонах.

Соціально-економічний розвиток також має на увазі під собою залучення інвестицій в інфраструктуру, зокрема модернізацію доріг і транспортних мереж, створення нових туристичних об'єктів. Вжиті для цього заходи сприятимуть зростанню комфорту, доступності туристичних дестинацій, розвитку соціальних послуг, що напряду покращить рівень якості життя населення. Водночас необхідно пам'ятати про необхідність інтеграції екологічних стандартів у процес розвитку інфраструктури задля мінімізації негативного впливу на природу і забезпечення сталого розвитку туризму [17].

Екологічні аспекти зеленого туризму займають надзвичайно важливу роль у збереженні природних ландшафтів, що є однією з основних цінностей цієї діяльності. Врахування потреб природи при розробці туристичних проєктів є необхідним для того, щоб не порушити екологічний баланс, зберегти природну різноманітність флори та фауни, уникнути руйнування природних середовищ, таких як ліси, річки, озера. Всі аспекти екології повинні бути інтегрованими на

всіх етапах розвитку зеленого туризму: від проєктування інфраструктури до вибору екологічно безпечних методів обслуговування туристів.

Раціональне природокористування означає, що всі ресурси, зокрема природні, повинні використовуватися в такій кількості, яка дозволяє зберегти їх на довгий час. Слід брати до уваги спроможність природних екосистем до регенерації і підтримки життєвого циклу ресурсів. Наприклад, заохочуючи туристів користуватися відновлюваними джерелами енергії або брати участь у програмах екоосвіти, можна знизити негативний вплив туризму на довкілля, підтримавши екологічну рівновагу в довгостроковій перспективі.

Великі потоки туристів часто призводять до значних забруднень територій, тому організація систем збору та переробки відходів є невід'ємною частиною зеленого туризму. Розвиток відповідних комплексів допоможе скоротити негативний вплив на довкілля і забезпечити чистоту територій, на яких розвивається туристична діяльність. Окрім того, не менш важливо використовувати такі технології, які зменшують рівень забруднення довкілля: енергозберігаючі прилади, рециркуляція води, органічне сільське господарство тощо. Зазначені стратегії покликані сприяти збереженню чистоти довкілля, підвищенню туристичної привабливості території для екологічно свідомих туристів, які прагнуть залишити мінімальний вплив на природу [18].

Формування зеленого туризму неможливе без розуміння його екологічної важливості не тільки з боку туристів, але й, в першу чергу, місцевих громад. Роль місцевих жителів у розвитку сталого туризму є критично важливою, адже саме вони є першими, хто контактує з туристами і взаємодіє з природними ресурсами. Якщо громада усвідомлює цінність природи, то вона починає відповідально ставитися до її збереження, розуміючи, що добробут місцевих жителів, економічний розвиток регіону, майбутнє поколінь залежатимуть від правильного використання природних ресурсів.

Чим краще місцева громада усвідомлює, як зелений туризм здатен позитивно позначитися на її економічній ситуації та які вигоди він може їй принести, тим ефективнішим буде її розвиток. До прикладу, екологічні практики,

що реалізуються на місцевому рівні, можуть передбачати перехід на відновлювальні джерела енергії, ведення органічного сільського господарства, захист природних територій від надмірного будівництва чи засмічення. Завдяки таким діям досягається як збереження природних ресурсів, так і створення економічних можливостей для розбудови місцевого бізнесу, пов'язаного з туризмом, включаючи створення екологічно чистих готелів, ресторанів, виробництво сувенірної продукції, організацію екскурсійних турів.

Таким чином, соціально-економічні та екологічні аспекти формування зеленого туризму є важливою складовою розвитку територій. Вони передбачають не тільки розвиток економіки і створення робочих місць, але й раціональне використання природних ресурсів, збереження культурної спадщини, підвищення екологічної відповідальності серед людства.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ ВИМІР

2.1 Історичні передумови та етапи формування зеленого туризму в Україні

У сучасній економіці сектор екологічного ринку виступає як один з найперспективніших секторів розбудови. Його значення неможливо переоцінити, адже він поширюється на широкий спектр діяльності, яка спрямована на збереження навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів і сталий розвиток суспільства. Особливо актуальним це питання є для сільських регіонів України, де екологічні проблеми часто переплітаються з соціально-економічними викликами. Згідно статистичних даних, сільськогосподарська діяльність, хоч і залишається важливою складовою економіки регіонів, часто не забезпечує належного рівня життя для місцевих жителів, тому одним з перспективних напрямків вирішення даних проблем є розвиток зеленого туризму.

У формуванні зеленого туризму в Україні можна виділити три основні етапи (рис.2.1).

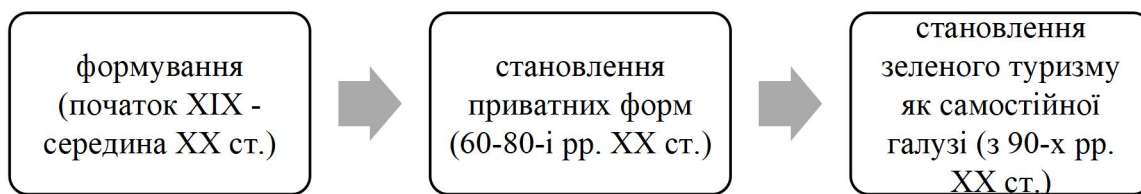

Рис. 2.1 – Етапи формування зеленого туризму в Україні [19].

Для кожної з них характерними рисами стали специфіка організації, регіони поширення, функціональні навантаження, форми туристичної діяльності.

Організований відпочинок у сільській місцевості в Україні має глибоке історичне коріння, яке сягає початку XIX століття. Для цього періоду характерним було бурхливе національно-культурне відродження, насамперед на західноукраїнських землях. Серед представників освіченої частини населення зростав інтерес до мови, історії, народного мистецтва, фольклору, звичаїв, обрядів і традицій. Поїздки в сільську місцевість почали ставати потужним інструментом пізнання національної культури, аутентичного побутового життя, історичних особливостей регіонів.

Мандрівки з метою вивчення етнографічних, мовних, мистецьких, побутових особливостей здобули велику популярність серед української інтелігенції, зокрема студентства. Яків Головацький, Іван Вагилевич, Микола Устиянович, Корнило Устиянович, Іван Франко, Іван Нечуй-Левицький охоче мандрували селами, спілкувалися з місцевими жителями, збирали народні перекази, пісні, казки, легенди, документували побачене і почуте, роблячи свій внесок у становлення української етнографічної науки [20].

Уже в XIX столітті зелений туризм перетворився на явище, яке допомагало зберегти національну ідентичність, сприяючи підвищенню інтересу до місцевих ремесел, кулінарної спадщини, архітектури, декоративно-ужиткового мистецтва, природних ландшафтів.

Період 1960-1980-х років став важливим етапом у розвитку приватних форм зеленого туризму в Україні, хоча він відбувався в умовах централізованої планової економіки та державного контролю над сільським господарством. У цей період спостерігалось активне зростання рівня урбанізації, що призводило до збільшення попиту на відпочинок за межами міст. Індустріалізація, інтенсивний розвиток промислових центрів, екологічні проблеми, дефіцит якісного житлового простору спричинили зростання інтересу міського населення до проведення відпусток і вихідних у природному середовищі. Водночас державна політика у сфері туризму переважно зосереджувалася на санаторно-курортному лікуванні, пансіонатах або базах відпочинку, які перебували у власності профспілок, залишаючи поза увагою індивідуальні форми відпочинку на природі.

Всупереч обмеженням, неформальні моделі зеленого туризму поступово розвивалися. Рідні та друзі містян почали все частіше відвідувати села, зупиняючись у приватних домогосподарствах на короткострокові періоди чи сезонні канікули. Зокрема, серед мешканців великих промислових центрів, таких як Київ, Харків, Дніпро, Донецьк, які прагнули провести літо в більш екологічно чистих регіонах, таких як Карпати, Полісся, Поділля, узбережжя Чорного і Азовського морів, ця тенденція швидко поширювалася [21].

Розвиток приватних форм зеленого туризму в різних регіонах України мав свої особливості. У Карпатах і Прикарпатті відпочинок у гуцульських господарствах приваблював гостей автентичністю традиційного життєвого укладу, можливістю споживати екологічно чисту їжу та насолоджуватися унікальними гірськими краєвидами. Полісся приваблювало туристів своєю незайманою природою, риболовлею, збиранням дикорослих рослин. Центральна Україна зберігала традиції народних ремесел, що також ставало частиною туристичного досвіду. Південні регіони розвивали агротуризм навколо виноградарства, садівництва, бджільництва.

Хоча в 1960-1980-х роках приватні форми зеленого туризму не мали офіційного статусу, саме даний період заклав основи для майбутнього розвитку галузі. Формувалася культура відпочинку на селі, зростала популярність екології, розвивалися певні моделі взаємодії між сільським населенням і відпочивальниками. Харчування відпочивальників базувалося на домашніх продуктах: свіжому молоці, яйцях, овочах, фруктах, традиційних стравах української кухні. До дозвілля гостей входили участь у сільськогосподарських роботах, випас худоби, збирання ягід і грибів, прогулянки лісами, риболовля, купання в річках, знайомство з місцевими звичаями.

З початку 1990-х років відбулася значна трансформація аграрного сектору, що включала реформування колективних господарств, приватизацію землі та майна, зміну принципів ведення сільського господарства. Скасування жорстких державних обмежень дозволило власникам приватних садиб приймати гостей на законних підставах. Водночас процес урбанізації, погіршення екологічного стану

в промислових центрах зумовили зростання попиту на відпочинок у природному середовищі.

Власники садиб облаштовували кімнати для гостей, вдосконалювали побутові умови, частували традиційними стравами, знайомили відвідувачів з культурним надбанням краю. Гостям надавалася можливість долучитися до сільськогосподарських робіт, опанувати навички традиційних ремесел, побачити пам'ятки природи та історії. Почали також створюватися туристичні маршрути, які передбачали знайомство з етнографічними традиціями місцевості, дегустацію національних страв, відвідування фестивалів, ярмарків, урочистостей.

Сучасний туризм, зокрема його напрям - зелений туризм, є однією з найдинамічніших галузей світової економіки. Значний внесок цього сектору у глобальну економіку підтверджується тим, що на його частку припадає приблизно 10% світового валового продукту. Щорічні фінансові надходження від туристичної діяльності на міжнародному рівні сягають 500 мільярдів доларів, а за прогнозами аналітиків, у 2025 року показник може зрости до одного трильйона. Така тенденція свідчить про зростаючий інтерес до подорожей та відпочинку в екологічно чистих місцевостях, що робить розвиток зеленого туризму пріоритетним напрямом у багатьох країнах, включаючи Україну [22].

В Україні унікальний туристично-рекреаційний потенціал, який базується на багатстві природних ландшафтів, історико-культурній спадщині, сприятливих природно-кліматичних умовах. Приблизно 15% території держави займають території, що придатні для відпочинку і дозвілля, включно з гірськими й приморськими регіонами, природними парками, заповідниками, територіями вздовж берегів річки Дніпро. Особливо цінуються історико-культурні пам'ятки, представлені в усіх регіонах країни. На території нашої Батьківщини розташовано понад 500 населених пунктів з унікальною історико-архітектурною спадщиною. Велика кількість музеїв, стародавніх церков, монастирів, фортець, садиб видатних українських культурних діячів створюють умови для зеленого просвітницького туризму.

2.2 Сучасний стан і тенденції розвитку зеленого туризму в Україні

Зелений туризм в Україні переживає складний, але водночас трансформаційний період, обумовлений наслідками повномасштабного вторгнення. Війна суттєво вплинула на туристичну галузь загалом, а сільський туризм, який раніше розвивався як екологічно чиста альтернатива масовому відпочинку, зазнав нових викликів. Частина туристично привабливих регіонів опинилася в зоні бойових дій, що унеможливило їх використання для рекреації. Однак в областях, які залишаються відносно безпечними, попит на відпочинок у сільській місцевості зріс, оскільки багато українців прагнуть знайти спокій і відновлення в умовах природи, подалі від міського шуму.

Під час війни зелений туризм набуває все більшого значення для місцевих спільнот, бо допомагає їм знаходити нові шляхи економічного розвитку і диверсифікації джерел доходу. У сільській місцевості традиційно займалися землеробством або тваринництвом, тому для багатьох мешканців туризм став альтернативою зменшення їхньої залежності від нестабільності аграрного сектору. За рахунок притоку туристів розбудовується місцева інфраструктура, з'являються додаткові можливості для забезпечення зайнятості, відбувається популяризація природного багатства регіонів [23].

В нашій країні ініціатором розповсюдження ідей зеленого туризму є Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Місія Спілки полягає в об'єднанні господарів садиб та туристів на найбільш ефективних інформаційно-комунікаційних засадах, створенні привабливої альтернативи для туристів під час вибору ними відпочинку у формі зеленого туризму, сприянні досягненню власниками садиб сталого розвитку.

Візією Спілки є реалізація переходу від розрізнених садиб до кластерів сільського зеленого туризму в Україні. Спілка намагається стати членом екосистеми зеленого і агротуризму шляхом формування відповідного середовища,

яке дозволить підвищити якість життя населення через розширення видів економічної діяльності [24].

Спілкою розроблено програму категоризації «Українська гостинна садиба» і екомаркування «Зелена садиба». Знак надається на термін три роки, що засвідчується відповідним сертифікатом. Добровільна категоризація у сфері зеленого туризму «Українська гостинна садиба» має чотири категорії, які позначаються відповідним знаком. Знак «Українська гостинна садиба» включає композицію із словосполучення українською - «українська гостинна садиба», англійською - «ukrainian guest house» та графічного символу, на якому зображена українська хатинка. Під хатинкою розміщені одна, дві або три квітки мальви.

Категорії засобів розміщення позначаються наступним чином:

- базова - позначається без квітки;
- перша - однієї квіткою;
- друга - двома квітками;
- третя - трьома квітками.

За наявною інформацією Спілки, проведений аналіз кількості садиб, які отримали сертифікат «Українська гостинна садиба» у відповідності до категорії у 2024 році (рис.2.2).

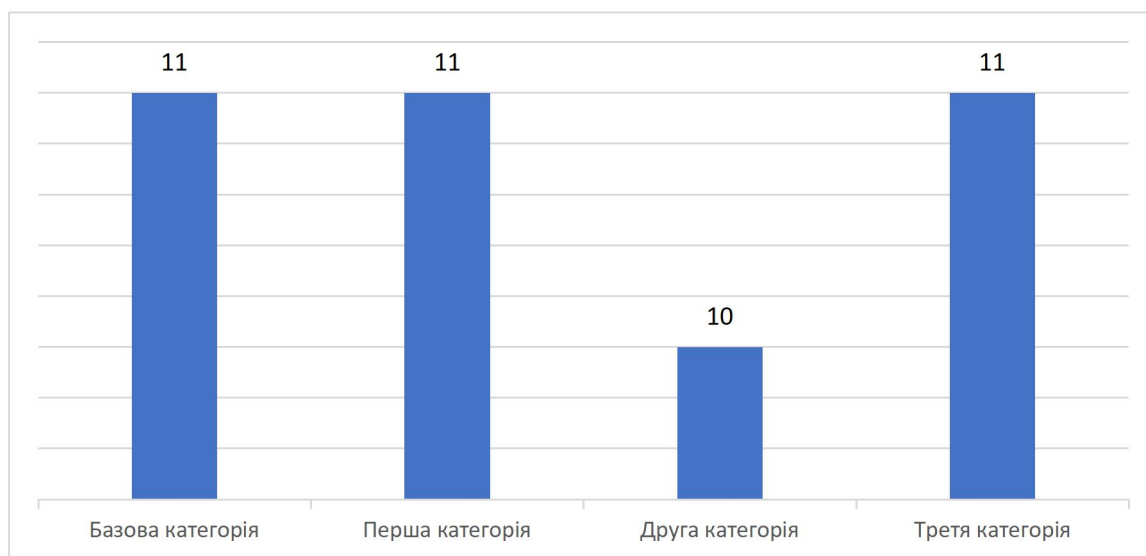

Рис. 2.2 – Кількість садиб за категоріями, які отримали сертифікат «Українська гостинна садиба», 2024 р. [24].

Про кількість садиб, що отримали категорію «Українська гостинна садиба», у розрізі регіонів України станом на 2024 рік свідчать дані, наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Садоби, що отримали категорію «Українська гостинна садиба», 2024 [24]

Область	Усього	Третя	Друга	Перша	Базова	Без категорії
Закарпатська	9	-	5	3	1	-
Івано-Франківська	3	1	-	2	-	-
Львівська	2	-	2	-	-	1
Чернівецька	1	-	-	-	-	1
Тернопільська	1	-	-	-	-	-
Київська	4	3	-	1	-	-
Черкаська	7	1	1	3	2	-
Полтавська	4	-	-	1	3	-
Кіровоградська	1	1	-	-	-	-
Харківська	2	-	1	-	1	-
Дніпропетровська	5	4	-	1	-	-
Одеська	3	1	-	-	2	-
Запорізька	1	-	1	-	-	-
Всього	43	11	10	11	9	2

Загальна кількість проаналізованих садиб становить 43. Найвищу концентрацію туристичних садиб зафіксовано в Закарпатській (9), Черкаській (7), Дніпропетровській (5) областях, що свідчить про їхню активну участь у розвитку зеленого туризму. Водночас у ряді регіонів, зокрема Чернівецькій і Тернопільській областях, представлені одиничні об'єкти без визначеної категорії, що вказує на потенційні резерви для подальшого розвитку туристичної інфраструктури.

Серед популярних садиб варто виділити:

- «На Бабієвій горі» (Івано-Франківська область);
- «Добра ніч» (Закарпатська область);

- «Полісся» (Житомирська область);
- «Старий хутір» (Полтавська область);
- «Два куми» (Дніпропетровська область);
- «Епіравлик» (Тернопільська область);
- «Дибинецькі Карпати» (Київська область);
- «Соколинний хутір» (Чернігівська область);
- «Фрумушика-Нова» (Одеська область) [25].

Нерівномірність розвитку зеленого туризму в регіонах України зумовлена низкою факторів, серед яких географічне розташування і природні ресурси відіграють ключову роль. Регіони, що володіють унікальними природними ландшафтами, сприятливим кліматом, багатим рослинним та тваринним світом, мають значно більший потенціал для розвитку (рис.2.3).

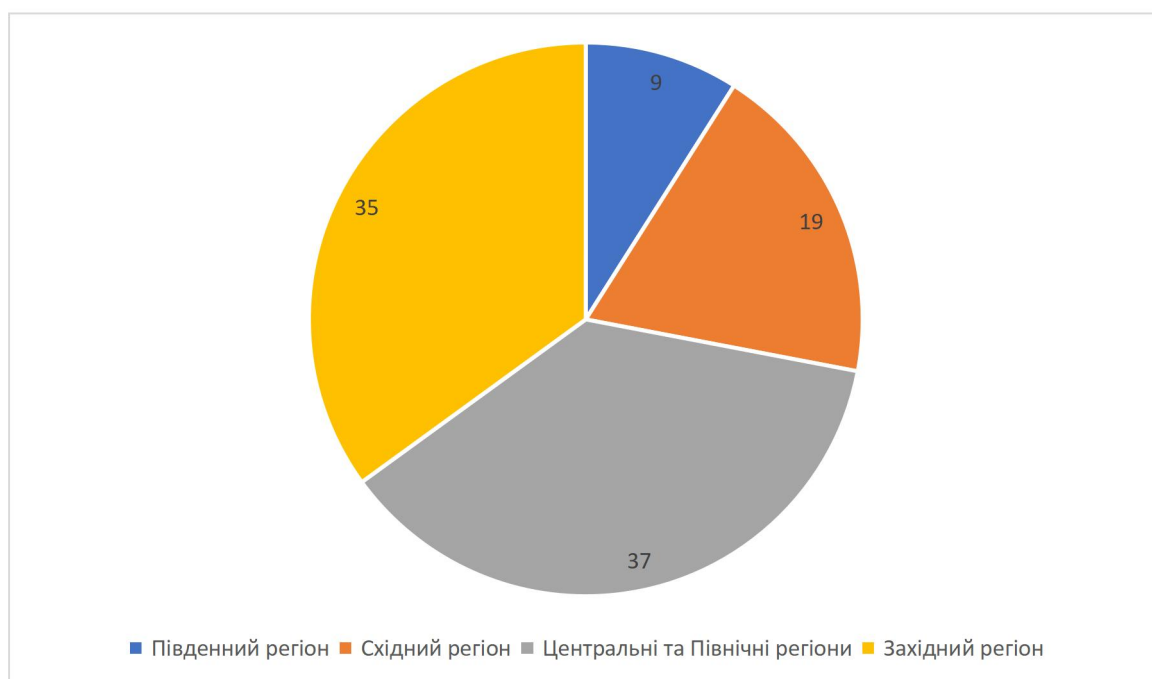

Рис. 2.3 – Частка садиб за регіонами України у 2024 році, % [24].

На основі наведеної діаграми можна зробити висновок, що найбільша частка садиб припадає на центральні та північні регіони України (37%), що свідчить про значну активність у розвитку туристичної інфраструктури. Західний

регіон займає друге місце (35%), підтверджуючи його популярність серед туристів. Південний (9%) і східний (19%) регіони демонструють нижчі показники, що вказує на потенціал для подальшого розвитку туристичних послуг у цих областях.

Наприкінці січня 2024 року Спілка ініціювала створення масштабного освітнього проєкту, спрямованого на поглиблену підготовку фахівців у сфері агротуризму та сільської гостинності. Академія сільського розвитку, започаткована 30 січня, стала важливим кроком у розбудові навчальної інфраструктури для сільських громад. Вона формує єдиний навчальний простір, що дозволяє поширювати сучасні знання серед власників садиб, фермерів, представників місцевих громад і всіх, хто прагне розвивати туристичний бізнес у сільській місцевості.

Головною особливістю Академії стало залучення висококваліфікованих фахівців із різних галузей, що забезпечує комплексний підхід до навчання. До складу експертної ради увійшли 33 спеціалісти, серед яких викладачі провідних українських університетів, практики зеленого туризму, експерти з маркетингу, фінансів, управління туристичними об'єктами. Програми адаптовані як для власників фермерських господарств, які хочуть розширити спектр своїх послуг, так і для місцевих підприємців, що прагнуть розвивати регіональний туризм. Формат навчання включає онлайн-курси, вебінари, практичні тренінги, виїзні семінари, які дозволяють поєднати теоретичні знання з реальним досвідом [24].

Цінова політика на українському ринку зеленого туризму значною мірою формується під впливом кількох факторів:

- побутові умови (наявність ванни або душі, туалету в приміщенні, плити);
- інфраструктура (відстань до основних транспортних шляхів, водойм, лісів, а також наявність поблизу магазинів і медичних пунктів);
- наявність додаткових пропозицій (харчування, екскурсії, трансфери, риболовля, катання на конях);

- сезонність (ціни можуть різнитися в залежності від пори року, підвищуючись під час свят, канікул, літнього та зимового сезонів);
- культурно-історична цінність регіону (наявність визначних пам'яток або природних ландшафтів) [26].

Останнім часом спостерігається тенденція на знижки для дітей, пенсіонерів і постійних туристів, що робить відпочинок доступнішим для різних категорій відпочивальників. Орієнтована вартість таких послуг коливається від 300 до 1500 гривень на добу, в залежності від усіх зазначених факторів.

На сучасному етапі розвитку зеленого туризму в Україні формується різноманіття варіантів розміщення для туристів, серед яких виділяються кілька основних типів сільських споруд, що спеціалізуються на прийомі гостей: садиби та агрооселі. Садиба - це земельна ділянка, що знаходиться поза межами населеного пункту, на якій розміщені житлові приміщення, господарські будівлі, комунікації різного типу, включаючи водопостачання, електрику, каналізацію тощо. На ділянках можуть бути багаторічні насадження, які забезпечують естетичну привабливість і використовуються для ведення сільського господарства.

Агрооселя являє собою житлове приміщення, яке розташоване в сільській місцевості і призначене для тимчасового проживання туристів. За своєю природою вона є меншою за розміром, тому що в ній, як правило, не більше п'яти кімнат. Важливим моментом залишається те, що агрооселя перебуває у приватній власності, а власник не просто надає житло для туристів, а й бере безпосередню участь у сільськогосподарських роботах, чим дозволяє туристам ознайомитися з процесами вирощування рослин, догляду за тваринами та іншими аспектами сільського побуту [27].

Нещодавно зелений туризм набув популярності серед іноземців, які проживають в Україні, зокрема серед співробітників посольств, міжнародних компаній, банків та інших організацій. Вони відвідують села не тільки на вихідні, а й на триваліший період, шукаючи відпочинку від міської метушні та можливості зануритися у спокійне сільське середовище. Попит на такий вид туризму зростає,

оскільки він дає змогу поєднати комфортний відпочинок з автентичними враженнями, що є важливим для багатьох іноземців, які прагнуть пізнати Україну з іншого боку.

Проаналізувавши попередню інформацію, можна виокремити певні тенденції розвитку зеленого туризму в Україні (рис.2.4).

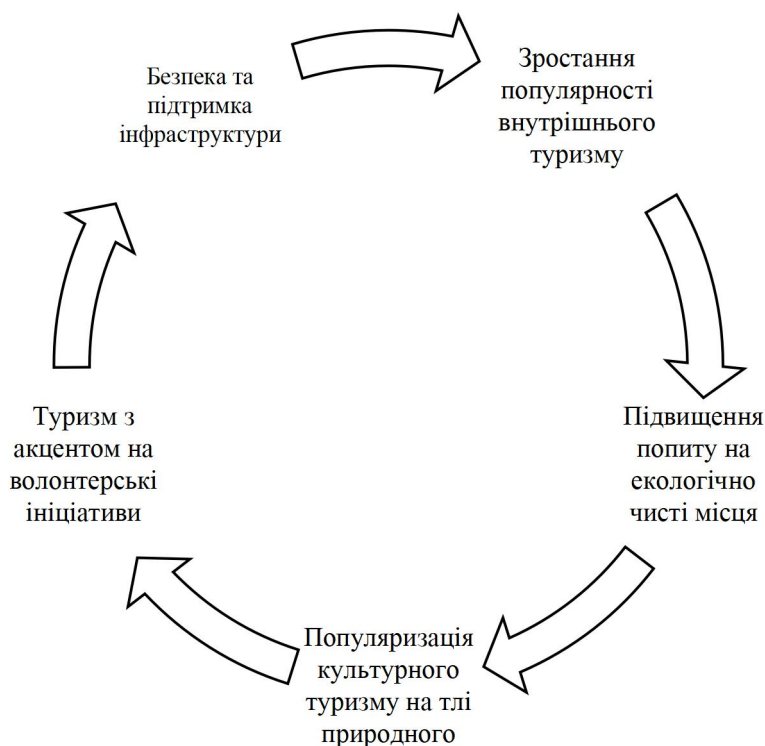

Рис. 2.4 – Тенденції розвитку зеленого туризму в Україні [28].

Ще з початком пандемії українці почали відкривати для себе нові можливості для відпочинку в межах своєї країни. Зростання популярності внутрішнього туризму стало очевидним не тільки через необхідність уникати подорожей за кордон, але й завдяки бажанню дослідити невідомі регіони, що досі залишались поза увагою. Українці звертають увагу на місцеві туристичні напрямки, де є можливість поєднати відпочинок із дослідженням культурної та природної спадщини. Природні ландшафти, національні парки, зелені зони, історичні пам'ятки стали особливо привабливими для тих, хто хоче уникнути шуму великих міст і насолодитись тишею.

За умов війни, коли питання безпеки перетворюється на одну з першочергових потреб, туристи дедалі частіше схильні обирати для відпочинку тихі, відокремлені від цивілізації куточки України. Окрема увага привертається до екологічно чистих місць, в яких туристи можуть отримати емоційне відновлення після важких випробувань. Відсутність великих масових туристичних потоків, чисте повітря, ландшафти без інтенсивного втручання людини - фактори, які формують попит на зелений туризм. Водночас життя на природі стало частиною нового тренду, який акцентує увагу на здоров'ї, тому це знаходить відгук у широкого кола туристів [29].

Популяризація зеленого туризму в Україні відкриває нові можливості для відпочинку на природі, а також дає шанс познайомитися з культурно-історичною спадщиною країни. Зелені туристичні маршрути часто включають відвідування стародавніх церков, музеїв, археологічних розкопок, замків, фортець. Культурні заходи, що проводяться в сільських місцевостях, відіграють особливу роль. Фестивалі, ярмарки, етнографічні виставки допомагають зберігати українські традиції і залучати туристів з різних куточків світу. Симбіоз природи з культурою в зеленому туризмі стає певним елементом відновлення туризму після криз і розвитку нових форм культурної ідентичності на світовій арені.

Українці почали активно брати участь у волонтерських програмах, які поєднують подорожі з підтримкою постраждалих громад. Такий вид туризму дозволяє не тільки насолоджуватися природою чи культурними пам'ятками, а й допомагати тим, хто постраждав від війни. Участь у волонтерських проєктах може включати відновлення інфраструктури, підтримку місцевих підприємств або екологічні ініціативи в зонах, які постраждали від бойових дій. Туристи, долучаючись до благодійної діяльності, отримують унікальний досвід і мають можливість безпосередньо впливати на відновлення країни. До того ж волонтерський туризм сприяє розвитку місцевих громад, залученню ресурсів, уваги до важливих соціально-екологічних проблем.

Ситуація з війною зумовила також вдосконалення стандартів безпеки на туристичних маршрутах, включаючи зелений туризм, де важливою складовою є

наявність укриттів, інформування про можливі ризики, надання чітких вказівок щодо евакуації чи інших заходів безпеки. Туристичні компанії, організуючи подорожі по природно-історичних місцях, змушені враховувати ці нові реалії. Вони повинні надавати туристам актуальну інформацію про ситуацію в регіонах, куди планується подорож, забезпечувати для них додаткові заходи для мінімізації усіх можливих ризиків. Окрім фізичної безпеки, сюди можна включити психологічну підтримку для туристів, щоб вони почували себе комфортно і впевнено під час подорожей [30].

Як бачимо, сучасний стан зеленого туризму в Україні демонструє значну динаміку розвитку, особливо в умовах, коли традиційні туристичні напрямки зазнали труднощів через зовнішні фактори, зокрема війну. Тенденції, що спостерігаються сьогодні, включають зростання інтересу до екологічних локацій, зокрема тих, що поєднують природну красу з елементами культурного туризму. Пошук безпечних, спокійних місць для відпочинку, які не переповнені туристами, став одним із основних запитів внутрішнього туризму. Зелені маршрути, еко-курорти, зелений туризм надають українцям і іноземним гостям можливість відновити сили в екологічно чистих місцях, водночас підтримуючи місцеві громади, які постраждали від війни. А культурний компонент таких подорожей допомагає укріплювати дух нації. Загалом, розвиток зеленого туризму в Україні зараз є важливим кроком як для підтримки економіки сільських територій, такі і для збереження природно-культурної спадщини країни в умовах складної ситуації.

2.3 Міжнародний досвід розвитку зеленого туризму та його адаптація до українських реалій

Зарубіжний досвід розвитку зеленого туризму є неоціненним надбанням для України. Досвід країн, які вже давно й успішно розвивають зелений туризм, містить безліч цінних уроків. Зокрема, це стосується розробки ефективних маркетингових стратегій, створення якісної інфраструктури, розробки стандартів

якості послуг, залучення інвестицій. Вивчення зарубіжного досвіду дозволить Україні уникнути багатьох помилок, прискоривши темпи розвитку туризму і зробивши його більш конкурентоспроможним на світовому ринку.

Швейцарія, відома своїми чудовими гірськими пейзажами і висококласними курортами, поступово розширює асортимент своїх туристичних послуг, активно інтегруючи сільську місцевість у програми відпочинку. Її національний туристичний офіс, що базується в Цюриху, керує всією цією величезною галуззю, визначаючи стратегічні напрямки розвитку й організовуючи відповідні заходи на загальнонаціональному рівні. Швейцарський підхід до розбудови туризму є інноваційним, адже уряд і приватні компанії зосереджені на інтегруванні сільських територій у загальнодержавну туристичну інфраструктуру.

Слід зазначити, що для Швейцарії зелений туризм виступає в якості одного з інструментів розвитку сільських територій, а також потужного фінансового джерела доходу для економіки. Щороку країна отримує приблизно 8 мільярдів доларів від зеленого туризму. Окрім класичних великих туристичних центрів на відомих курортах, країна веде потужну роботу з розвитку сільських дестинацій, яка дозволяє їй залучити туристів до менш розвинених територій.

Швейцарія активно експериментує з перетворенням сільських населених пунктів на туристичні осередки, залучаючи туристів до відпочинку на фермах і в екологічно чистих місцях. У безпосередній близькості від великих туристичних центрів, таких як Цюрих чи Люцерн, з'являються нові, невеликі місця відпочинку, які дають можливість туристам насолоджуватись спокоєм життя на природі [31].

Франція входить до числа лідерів з розвитку зеленого туризму, який набув широкого поширення в країні за рахунок добре продуманої стратегії розвитку і реалізації великої кількості ініціатив. Одним з основних способів стимулювання зростання попиту на зелений туризм стала спеціальна дорожня карта під загальною назвою «17 заходів для перетворення Франції на провідну екотуристичну дестинацію». Вона передбачає докладне планування та впровадження в життя стратегічних кроків для формування екологічних туристичних маршрутів, що поєднують природну красу з соціально-культурними

особливостями місцевих спільнот. Зелений туризм у Франції сприймається як специфічний вид туризму, який фокусується на застосуванні «м'яких» способів подорожей, як-от річковий, кінний, велосипедний, пішохідний відпочинок, під час яких туристи отримують безпосередній контакт з природою і місцевим населенням.

Ще однією ініціативою є підтримка регіональних природних парків. У Франції нараховується 56 таких парків, які активно використовуються для розвитку зеленого туризму. Вони допомагають зберегти біорізноманіття, підтримують місцеві громади і стимулюють розвиток сільських регіонів.

Зелений туризм у Великобританії представлений різноманітними варіантами розміщення, які дозволяють туристам пережити автентичний досвід життя на селі, з максимальною інтеграцією в місцеву культуру та побут:

- будинок фермера зі сніданком (farm B & B) - надає можливість туристам насолоджуватися комфортним перебуванням, безпосередньо взаємодіяти з господарями;
- відокремлена будівля з можливістю самостійного харчування (self-catering unit) - цей варіант ідеально підходить для груп, сімей або тих, хто шукає приватності, але при цьому бажає залишатися в серці сільської місцевості;
- ізольована будівля, призначена для 8-15 осіб (bunk house) - приміщення зазвичай поділяються на кілька функціональних зон: спальні з кількома ліжками, спільна кухня і ванні кімнати. Такий формат є чудовим вибором для груп друзів, великих родин або навіть для невеликих організованих турів [32].

Зелений туризм в Італії дозволяє поєднати відпочинок на природі з пізнанням місцевої культури, гастрономії, традицій. Зокрема, він тут вважається одним з найбільш успішних напрямків розвитку, оскільки забезпечує стійкий розвиток сільських територій і дає змогу туристам пізнавати Італію в її автентичному вигляді.

Тут виокремлюю три основні напрямки зеленого туризму, кожен з яких має свої унікальні особливості. Перший напрямок - це «Природа і здоров'я», який включає проживання в сільських поселеннях на території курортних місць. Відпочинок у таких місцях є ідеальним для тих, хто прагне відновити сили, відпочити від повсякденного життя, насолодитись природними умовами. Другий напрямок - «Традиційна гастрономія», який спрямований на проживання в агрогосподарствах, що спеціалізуються на виробництві конкретних продуктів, таких як вино, оливкова олія, риба чи морепродукти. Туристи мають змогу скуштувати продукцію, дізнатися про процес її виробництва, отримати незабутні враження від участі в дегустаціях. Третій напрямок - «Спорт» включає проживання в кемпінгах чи готелях, розташованих поблизу спеціалізованих спортивних об'єктів у сільській місцевості. Італія пропонує численні можливості для активного відпочинку: від занять гірськими видами спорту, такими як альпінізм або лижі, до водних видів спорту на озерах або морі. Сільські території італійських регіонів часто стають осередками для спортивних заходів, а туризм, орієнтований на спорт, дозволяє поєднати відпочинок на природі з фізичною активністю [33].

У Польщі зелений туризм значно розвивається завдяки великій кількості сільських населених пунктів, які пропонують туристам більш ніж 20 000 місць для розміщення. Такі туристичні місцевості користуються неабиякою туристичною популярністю, передусім під час канікул і вихідних днів. В цей час спостерігається надзвичайно високий рівень заповнюваності готельних номерів - приблизно 90%, що свідчить про шалений попит на подібні дестинації у порівнянні з традиційними курортами, на яких ціни можуть бути набагато вищими. При цьому навіть у міжсезоння, коли попит нижчий, завантаження готелів у сільській місцевості лишається достатньо високим і становить орієнтовно 60%.

Вартим вивчення є досвід США, де багато штатів, таких як Каліфорнія, Вашингтон, Орегон, Колорадо, сприяють розвитку зеленого туризму, пропонуючи туристам можливість насолоджуватися природою в її найчистішому вигляді. Тут є

наявність великої кількості національних парків (Гранд-Каньйон, Йеллоустоун, Йосеміті, Грейт-Смокі-Маунтінс), які приваблюють мільйони туристів щороку. Їх відвідування допомагає туристам зрозуміти важливість охорони природного середовища, водночас забезпечуючи сталий дохід для місцевих підприємств.

Крім того, зелений туризм у США набув неабиякого розквіту через інтенсивне використання органічного сільського господарства, фермерських ринків і еко-курортів, які користуються чималою увагою серед туристів, котрі прагнуть отримати незабутній відпочинок на свіжому повітрі. Фермерські тури перетворилися на одну з головних атракцій у багатьох сільськогосподарських місцевостях, під час яких туристи насолоджуються природними краєвидами, беруть безпосередню участь у фермерських роботах, збирають урожай або ж допомагають у догляді за тваринами. Тому можна стверджувати, що зелений туризм у США розвивається завдяки великій кількості сертифікованих еко-господарств, які демонструють сучасний підхід до органічного землеробства і тваринництва [34].

На тлі масштабних заходів щодо захисту біорізноманіття і збереження природних ландшафтів австралійські туристичні компанії почали впроваджувати у свої послуги принципи сталого розвитку. Туристам пропонуються туристичні маршрути, які дозволяють напряду контактувати з дикою природою, наприклад, екскурсії до заповідників, спостереження за місцевими видами тварин, інтерактивні екологічні програми, розроблені за участю провідних природоохоронців. З метою скорочення впливу на навколишнє середовище приділяється увага питанням модернізації туристичної інфраструктури. У сучасних еко-курортах і готелях дотримуються високих норм енергоефективності, зменшують обсяги споживання ресурсів, впроваджують системи переробки сміття. Залучення у будівництво альтернативних джерел енергії та інноваційних рішень в архітектурі приміщень стає частиною політики розвитку зеленого туризму в Австралії, яка сприяє формуванню умов для екологічно-відповідального дозвілля.

На державному рівні уряд Австралії підтримує ініціативи з розширення зеленого туризму, надаючи спеціальні програми субсидування і стимулювання

для підприємств, що дотримуються екологічних норм. Партнерство між владою, приватним сектором, місцевими громадами, жителями забезпечує гармонійний розвиток туристичної інфраструктури, зберігаючи при цьому природні цінності країни [35].

Для кращого розуміння і впровадження закордонних практик у сфері зеленого туризму в Україні варто розглянути способи адаптації успішних моделей з інших країн (таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Міжнародний досвід розвитку зеленого туризму та його адаптація до українських реалій [31].

Особливості організації зеленого туризму в розвинених країнах	Адаптація до українських реалій
Швейцарія: централізована координація через національний туристичний офіс, інтеграція сільських територій у загальну туристичну стратегію	Створення єдиної координаційної служби, що об'єднує сільські регіони, стимулювання розвитку місцевої інфраструктури через державні та приватні інвестиції
Франція: розроблення детальної дорожньої карти для зеленого туризму, використання національних та регіональних лейблів для охорони природних територій	Розробка стратегічного плану з встановленням стандартів та сертифікації об'єктів, адаптація місцевих брендів для просування зеленого туризму
Великобританія: різноманітність варіантів розміщення (farm B&B, self-catering units, bunk houses), що забезпечують автентичний досвід життя на природі	Створення гнучких моделей розміщення для туристів: від сімейних господарств до автономних гуртожитків для груп, з урахуванням місцевих традицій
Італія: диверсифікація зеленого туризму за напрямками «Природа і здоров'я», «Традиційна гастрономія» та «Спорт»	Розвиток зелених маршрутів, що об'єднують оздоровчі програми, гастрономічні тури з дегустацією місцевих продуктів і активний відпочинок
Польща: низькі ціни на послуги проживання та харчування, широка мережа сільських об'єктів розміщення, високий рівень заповнюваності	Впровадження бюджетних туристичних продуктів для сільського туризму, модернізація існуючої інфраструктури

готельного фонду протягом року	
США: акцент на екологічну відповідальність, освітні програми в національних парках, органічні фермерські тури, інтерактивні заходи з охорони природи	Розвиток національних природних парків і заповідників, впровадження програм екологічної освіти для туристів, організація фермерських турів
Австралія: впровадження сучасних технологій в еко-курортах, державна підтримка через субсидії і партнерства з місцевими громадами.	Інвестиції в енергоефективну інфраструктуру для зеленого туризму, стимулювання використання відновлюваних джерел енергії в готельному секторі

Проаналізувавши досвід провідних країн у використанні зеленого туризму, можна дійти висновку, що кожна з них має свій унікальний підхід до розвитку, який залежить від культурних, економічних і природних особливостей. Україна, з огляду на свій багатий природно-культурний потенціал, може адаптувати досвід цих країн для сприяння швидшого розвитку у повоєнний період.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

3.1 Інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в регіонах України

Регіони України володіють чималим природним потенціалом для подальшого розвитку зеленого туризму, який здатен перетворитися на рушійну силу соціально-економічного зростання. Оскільки попит на екологічний туризм зростає, то для місцевих громад відкриваються нові можливості. Стимулювання тенденції потребує впровадження сучасних рішень, здатних об'єднати в собі збереження довкілля, підтримку традиційних способів ведення бізнесу і впровадження технологічних нововведень. Наявність відповідних підходів дозволить по-новому усвідомити роль зеленого туризму в процесі регіонального розвитку регіону як інструменту збереження природної збалансованості краю та його автентичності.

Останні роки засвідчили зростаючу роль персоналізації туристичного досвіду у формуванні особливих емоційних зв'язків між відвідувачами і місцевими об'єктами. Необхідність відпочинку, що поєднує в собі спокій, самотність, здатність взаємодіяти з природою, змушує нас замислитися над тим, як потрібно уявляти собі досвід туриста. Зелені маршрути, родинні садиби, етнографічні центри перетворюються на простір, де люди занурюються в неповторну атмосферу, отримують нагоду відчувати себе в гармонії з навколишнім середовищем, переосмислити власні життєві цінності.

Динаміка змін у сфері туризму диктує необхідність пошуку нестандартних рішень, які здатні вивести регіональні туристичні продукти на новий рівень. Формування стійкої туристичної екосистеми передбачає впровадження концепцій, які здатні відповідати світовим тенденціям. Важливо не просто розширювати

спектр послуг, а й створювати такі умови, за яких зелений туризм стане органічною частиною життя місцевих громад. Тому варто розглянути інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в регіонах України (рис.3.1).

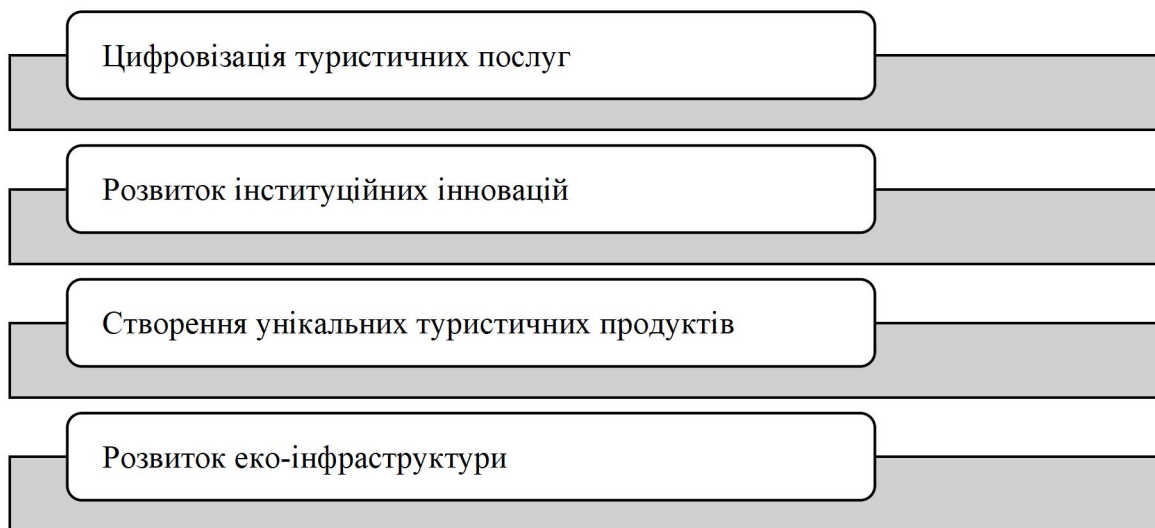

Рис. 3.1 – Інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в регіонах України [36].

В Україні, де кожен регіон має унікальні природні та культурні скарби, цифровізація туристичних послуг розширює безмежні межі для розбудови зеленого туризму. На зміну традиційним методам бронювання і пошуку інформації приходять сучасні технології, за допомогою яких туристи миттєво бронюють житло в еко-садибах, беруть участь у захоплюючих екскурсіях, розробляють власні маршрути, що спираються на екологічні принципи. Незамінними помічниками для мандрівників, охочих поєднати комфорт з екологічністю, стають мобільні застосунки і онлайн-платформи.

Віртуальні тури й 3D-моделі природних об'єктів створюють імерсивний досвід для туристів, надаючи їм унікальну можливість поринути в красу українських краєвидів, не виходячи з дому. Не обмежуючись переглядом фотографій, вони можуть здійснити віртуальну прогулянку карпатськими полонинами, дослідити підводний світ Чорного моря або ж відвідати старовинні фортеці, які розташовані в найкрасивіших куточках країни. QR-коди, розміщені

на туристичних об'єктах, забезпечують швидкий доступ до інформації про їхню історію, екологічне значення, правила відвідування. Якщо раніше традиційні інформаційні стенди не дозволяли туристам отримати актуальні дані у зручному форматі, то завдяки QR-кодам це можливо зробити, використовуючи свої смартфони [36].

Формування сучасних туристичних комплексів із використанням екологічних технологій сприяє збереженню природного середовища. На сьогоднішній день існують сучасних технологій, які можуть бути впроваджені в еко-інфраструктуру зеленого туризму в Україні (рис.3.2).

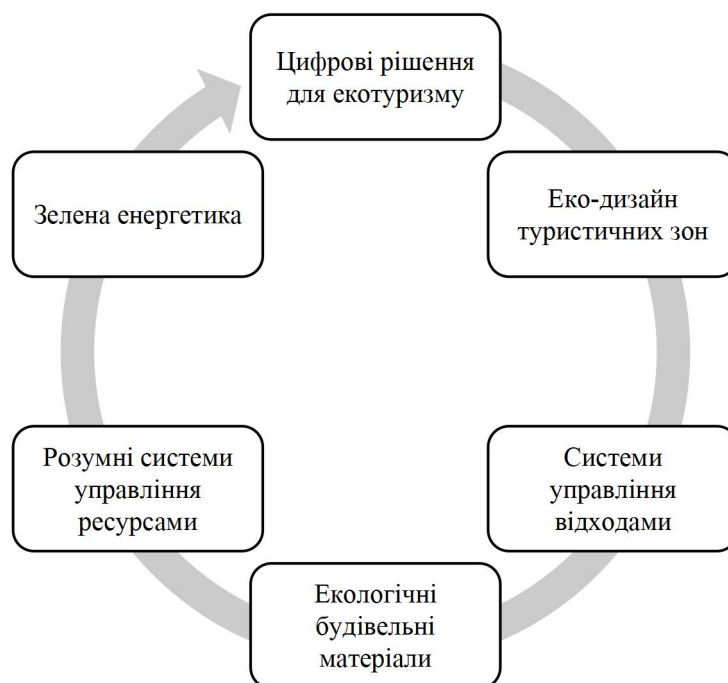

Рис. 3.2 – Сучасні технології, які впроваджені в еко-інфраструктуру [37].

Будівництво готелів і кемпінгів з природних матеріалів, таких як дерево, глина, солом'яні блоки, мінімізує шкідливий вплив на ландшафт. В Карпатах вже існують садиби, в яких використовують виключно місцеву деревину, а також автономні системи енергозабезпечення на основі застосування сонячних панелей або теплових насосів. Використання таких технологій не лише зменшує споживання ресурсів, а й забезпечує автономність у віддалених районах.

Розробка екологічних маршрутів передбачає мінімальне навантаження на природне середовище, збереження існуючих стежок, використання матеріалів, що не шкодять ґрунтам і рослинності. Щоб зменшити навантаження на землю, в популярних серед туристів місцях можна встановити дерев'яні настили чи спеціальні георешітки, завдяки яким доріжки не будуть розмиватися. У природоохоронних територіях і національних парках необхідно ввести в дію систему з обмеженим доступом до окремих ділянок, щоб запобігти надмірному впливу на місцеві екосистеми [37].

Популяризація екологічних фестивалів, присвячених природі, може стати дієвим способом залучення туристів у регіони. У таблиці 3.1. наведемо приклади подій для створення унікальних туристичних продуктів у сфері зеленого туризму України.

Таблиця 3.1.

Приклади подій для створення унікальних туристичних продуктів у сфері зеленого туризму України [38].

Категорія подій	Приклад заходу	Локація	Особливості
Еко-фестивалі	Фестиваль дикої природи	Карпати, Полісся	Екскурсії, спостереження за тваринами, лекції про збереження природи
	Фестиваль води	Будь-який регіон	Чистка водойм, сплави на каяках, тематичні виступи про екологію
Гастрономічні тури	Дегустаційний маршрут «Смак Закарпаття»	Закарпаття	Відвідування виноробень, сироварень, фермерських господарств
	Фестиваль органічної їжі	Будь-який регіон	Дегустація органічних продуктів від місцевих фермерів, ярмарок еко-продуктів.
Майстер-класи	Гончарство та народні ремесла	Будь-який регіон	Виготовлення глиняного посуду, різьблення по дереву, ткацтво
Екотуризм та активний відпочинок	Ніч у дикій природі	Карпати, Подільські Товтри	Навчання виживанню в лісі, кемпінг, орієнтування на місцевості
	Веломарафон природними маршрутами	Будь-який регіон	Маршрути мальовничими місцями, знайомство з природними об'єктами

Проведення сезонних заходів, які поєднують екскурсії, навчальні лекції, інтерактивні активності, сприятиме урізноманітненню туристичного досвіду. У Карпатах і Поліссі можна організовувати фестивалі дикої природи, де учасники вчитимуться орієнтуванню в лісі, спостерігатимуть за тваринами у природному середовищі, опановуватимуть традиційні методи ведення господарства. Формат таких подій може включати як освітню, так і практичну складову: знайомство з етноботанікою, майстер-класи з виживання в природних умовах, відновлення старовинних екологічних технологій.

Гастрономічний туризм, основою якого будуть місцеві продукти, несе в собі чудові нагоди до розширення туристичних ініціатив. На Закарпатті доцільно створювати дегустаційні напрямки, до яких будуть включені фермерські сироварні, пасіки, виноробні. На локаціях варто пропонувати інтерактивні програми за участю самих туристів, наприклад, збір ягід, виготовлення сиру, випікання хліба за старовинними рецептами, дегустації. Майстер-класи з народних ремесел стануть елементом інтегрування відвідувачів у місцеве культурне середовище. Гончарні та ткацькі майстерні можуть гостинно зустрічати гостей, пропонуючи їм спробувати себе в роботі з глиною, виготовленні декоративних виробів, освоєнні технік живопису. Доповнити програму заходів дозволять екскурсії до етнографічних садиб, у яких збережені старовинні засоби господарювання і побуту.

У різних куточках України можливо створити інтегровані туристичні кластери, які об'єднують підприємців, громадські організації та представників місцевої влади. Сформований простір сприятиме спільному просуванню туристичних маршрутів, обміну досвідом, оптимізації ресурсів, залучаючи інвесторів і стимулюючи розвиток бізнесу. Наприклад, у гірських регіонах можливе об'єднання еко-туристичного бізнесу з місцевими сільськогосподарськими виробниками, в результаті чого виникнуть сприятливі умови для співпраці між собою задля взаємного збагачення практичними навичками [39].

Як спосіб репрезентації історико-культурної спадщини в інтерактивному форматі дедалі більших обертів набирає відкриття музеїв під відкритим небом. Знаходячись на природних територіях, такі простори слугують місцем безпосереднього занурення у традиційний спосіб життя, промисли, майстерність, архітектуру попередніх століть. Відтворення етнографічних сіл з реконструйованими дерев'яними будинками, господарськими будівлями і ремісничими майстернями популяризуватиме регіональні особливості, створюючи умови для прямого зв'язку відвідувачів з культурними традиціями.

Утворення регіональних туристичних адміністрацій забезпечить оптимізацію управління туристичними ресурсами країни при стимулюванні інноваційних ініціатив. Інституційні структури покликані скоординувати зусилля суб'єктів туристичного бізнесу, забезпечити якісну підготовку стратегічних планів розвитку території та впровадити сучасні технології. Особливо актуальною організаційна підтримка буде для областей зі значним туристичним потенціалом, де наявність гармонійного поєднання природних ресурсів з культурною спадщиною зможе забезпечити стабільне нарощування туристичних потоків.

Загалом, інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в Україні створюють сприятливі умови для гармонійного використання природних ресурсів, відкриваючи широкі перспективи для економічно-соціального прогресу. Залучення нових ідей до туристичного сектору підкреслює значення екологічної відповідальності, який дозволяє перетворити потенціал регіонів на платформу для сталого зростання. Загальна стратегія полягає у гармонійному поєднанні інноваційних рішень з підтримкою місцевих ініціатив, забезпечуючи перспективу збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь.

3.2 Перспективи інтеграції зеленого туризму у стратегії регіонального розвитку

На сьогоднішній день, коли дедалі більше уваги приділяється питанням екологічної обізнаності громадян і раціонального використання природних ресурсів, розвиток екологічного туризму набуває особливої важливості. На підтримку альтернативних форм туризму, побудованих на принципах гармонійного співіснування людини з природою, спрямовані регіональні політики багатьох країн світу. Наприклад, Коста-Рика, відома своїм екотуризмом, розробила цілісну стратегію, спрямовану на збереження біорізноманіття та розвиток екологічно відповідального туризму. Уряд країни активно підтримує сертифікацію туристичних підприємств, сприяє розвитку сільського туризму [40]. Європейський Союз, в свою чергу, активно підтримує розвиток сталого туризму через різні програми, зокрема програму LIFE+. Основний акцент робиться на мінімізації впливу на навколишнє середовище, що включає використання екологічно чистих матеріалів у туристичній інфраструктурі та впровадження суворих норм щодо поводження з відходами. У Канаді фінансуються проекти, які дозволяють представникам корінних народів проводити екскурсії для туристів, розповідаючи про традиційний спосіб життя, культуру і екологічно безпечні методи господарювання, а у Новій Зеландії подібні ініціативи реалізуються у співпраці з народом маорі. Вони організовують туристичні маршрути, що дозволяють відвідувачам долучитися до традиційних ритуалів, навчитися гармонійного співіснування з природою, зрозуміти важливість збереження природних ресурсів.

Україна з її значним природно-культурним потенціалом теж розглядає зелений туризм як перспективний напрям у своїх стратегіях щодо регіонального розвитку, який здатен забезпечити як збереження навколишнього середовища, так і стимулювати до економічного зростання в сільських місцевостях. У Карпатах та

інших регіонах з багатими природними ресурсами вже діють регіональні політики, які включають в себе різні заходи, такі як:

- розробка і впровадження стандартів сталого туризму;
- підтримка екологічно сертифікованих туристичних підприємств;
- розвиток інфраструктури для екотуризму;
- просування екологічно відповідального туризму серед туристів;
- залучення місцевих громад до розвитку туризму [41].

У таблиці 3.2. продемонструємо ключові перспективи інтеграції зеленого туризму в стратегії регіонального розвитку, охоплюючи різні напрями.

Таблиця 3.2.

Перспективи інтеграції зеленого туризму в стратегії регіонального розвитку [42].

Напрямок інтеграції	Перспективи інтеграції зеленого туризму	Приклади заходів	Очікувані результати
Екологічна стійкість	Впровадження екологічно дружніх практик у туризмі	Еко-маршрути, програми з озеленення, встановлення пунктів сортування сміття в туристичних зонах	Покращення екологічної ситуації, збереження природних ландшафтів і біорізноманіття
Економічний розвиток регіонів	Стимулювання малого та середнього бізнесу через розвиток агротуризму, екосадиб, ремісничих майстерень, локальних гастрономічних проєктів.	Створення мережі агротуристичних садиб, грантові програми для підприємців, фестивалі місцевої продукції	Збільшення зайнятості, зростання доходів місцевого населення, диверсифікація економіки
Культурно-історичне збереження	Популяризація місцевих традицій, ремесел, гастрономії, відродження нематеріальної спадщини через туристичні продукти	Проведення етнофестивалів, майстер-класи з народних ремесел, відкриття музеїв під відкритим небом	Зміцнення локальної ідентичності, збереження культурної спадщини, підвищення туристичної привабливості
Інфраструктурний розвиток	Покращення транспортної	Будівництво велодоріжок,	Збільшення туристичних потоків,

	доступності, створення туристичних маршрутів, розвиток готельної та сервісної інфраструктури в екологічному форматі	встановлення туристичних навігаційних знаків, розвиток кемпінгів	комфорт для відвідувачів, довгостроковий розвиток галузі
Міжнародне співробітництво та інвестиції	Участь у грантових програмах, залучення міжнародних партнерів, розвиток транскордонних туристичних проєктів	Спільні туристичні маршрути з сусідніми країнами, участь у міжнародних виставках	Збільшення фінансування галузі, обмін досвідом, розширення ринку туристичних послуг

Інтеграція зеленого туризму в стратегії регіонального розвитку відкриває величезні можливості до економічного піднесення при одночасному збереженні екологічної рівноваги в регіоні і його культурної спадщини. Метою підходу до такого розвитку є стимулювання місцевого бізнесу, створення нових робочих місць, підтримка малого підприємництва шляхом розвитку агротуристичних об'єктів, еко-садиб, ремісничих промислів. Введення екологічно-дружніх практик в туристичну інфраструктуру не тільки поліпшить екологічну ситуацію в регіоні, але й приверне увагу туристів, які цінують чистоту довкілля. Водночас зелений туризм сприятиме популяризації місцевих традицій, історичних пам'яток, духовних цінностей, культурних надбань, чим зміцнюватиме місцеву ідентичність, підвищуючи рівень туристичної привабливості територій. Не менш значущою видається міжнародна співпраця, оскільки вона дасть поштовх до обміну набутим досвідом, залучення додаткових фінансових ресурсів, реалізації сумісних проєктів, здатних гармонійно розвивати туристичну сферу на транснаціональному масштабі.

Системний підхід в інтеграції зеленого туризму допоможе сформувати сприятливі передумови для довгострокового розвитку регіонів, у яких економічне процвітання гармонійно поєднуватиметься з екологічною безпекою. Він активізує появу нових інвестиційних можливостей і сприяння розбудові інфраструктури, яка забезпечуватиме комфорт для туристів, не порушуючи при цьому неповторність природної краси регіональних територій.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було досягнуто поставленої мети — обґрунтовано роль зеленого туризму як важливого фактора сталого розвитку регіонів України. Результати виконаних завдань дозволяють зробити такі висновки:

- 1) Теоретико-методологічні основи поняття зеленого туризму були детально розглянуті. Встановлено, що зелений туризм охоплює низку форм діяльності, пов'язаних із відпочинком у природному середовищі, що сприяє соціальній, економічній та екологічній рівновазі. Він є частиною концепції сталого туризму, який передбачає гармонійне поєднання рекреаційних потреб людини з необхідністю збереження довкілля.
- 2) Роль зеленого туризму у забезпеченні сталого розвитку регіонів полягає у стимулюванні місцевої економіки, створенні робочих місць, збереженні культурної спадщини та підвищенні екологічної свідомості населення. Зелений туризм сприяє децентралізації туристичних потоків і розвитку малих територіальних громад.
- 3) Соціально-економічні та екологічні аспекти формування зеленого туризму виявляють його мультидисциплінарний характер. Він поєднує підтримку місцевого населення, розвиток інфраструктури, формування екологічної культури та сталого використання природних ресурсів.
- 4) Історичні передумови та етапи формування зеленого туризму в Україні засвідчують, що хоча практика відпочинку в сільській місцевості має глибокі корені, активний розвиток організованого зеленого туризму розпочався з кінця ХХ століття, у контексті змін соціально-економічної структури країни та зростання інтересу до екологічного способу життя.
- 5) Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку зеленого туризму в Україні виявив нерівномірність розвитку між регіонами, недостатній рівень державної

підтримки, слабку інфраструктуру в сільських районах, а також зростання інтересу до еко- та ретрит-туризму на фоні глобальних трендів.

- 6) Міжнародний досвід розвитку зеленого туризму (на прикладі країн ЄС, Канади, Японії) демонструє успішні практики інтеграції цього виду туризму у стратегії сталого розвитку. Найбільш релевантними для України є моделі партнерства між державою, бізнесом та місцевими громадами, а також використання цифрових технологій для популяризації туристичних продуктів.
- 7) Інноваційні підходи до розвитку зеленого туризму в регіонах України, запропоновані в роботі, включають: створення локальних туристичних брендів, розвиток екостежок, проведення тематичних фестивалів, впровадження цифрових платформ для просування сільських садиб, розвиток освітніх програм для місцевого населення.
- 8) Перспективи інтеграції зеленого туризму у стратегії регіонального розвитку свідчать про його потенціал як інструменту відновлення сільських територій, стимулювання креативної економіки та формування нової туристичної ідентичності регіонів.

Таким чином, зелений туризм є дієвим механізмом сталого розвитку, здатним забезпечити збалансовану взаємодію між економічними, соціальними та екологічними інтересами в регіонах України. Його розвиток потребує цілісної державної політики, інституційної підтримки та широкого залучення місцевих громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Збарський В.К., Грибова Д.В. Сільський зелений туризм як форма малого підприємництва сільського населення. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного*. 2020. Т.1. №41. С.125-131.
2. Чуйко Н.В., Мерчанський В.В., Храпач К.Г. Сільський зелений туризм в Україні. *Теорія і практика розвитку туризму: досвід, проблеми, інновації: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* Харків, 2023. С.216-218.
3. Осітнянко, Д. О., Примака, Т. Ю. Впровадження принципів сталого розвитку в туристичній індустрії. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.152> (дата звернення: 27.01.2025).
4. Research report. Scottish enterprise, Perspectives on international best practice green tourism // Final report. URL: [http:// www.greentourism.org.uk](http://www.greentourism.org.uk) (дата звернення: 27.01.2025).
5. Дані офіційного сайту Всесвітньої туристичної організації. URL: <http://www2.unwto.org/> (дата звернення: 27.01.2025).
6. Федосєєва Г.С. Актуальні питання активізації розвитку зеленого туризму в Україні. *Український соціум*. 2021. № 4 (79). С. 97-110.
7. Шевчук А.В., Шевчук Л.Т. Зелений туризм як середовище інноваційної діяльності. *Інноваційна економіка*. 2017. № 9-10. С. 28-33.
8. Марчишин, Н., Островська, Н. Зелений туризм в Україні: становлення, розвиток і перспективи. *Social Work and Education*. 2022. Vol. 9, No. 4. С. 542-550.
9. Корінець Р. Сільський розвиток: посібник для фахівців з аграрного та сільського розвитку територіальних громад. Київ, 2023. 157 с.

- 10.Зінчук Т.О., Усюк Т.В. Зелений туризм в умовах сталого розвитку та викликів світової економічної кризи. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 11-17.
- 11.Івашина Л. Роль об'єднаних територіальних громад у розвитку сільського зеленого туризму. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 143-148.
- 12.Sustainable Travel Report 2024. Booking. URL: <https://news.booking.com/download/904910bb-db77-4886-9ead-accbf87ad891/sustainabletravelreport2024.pdf> (дата звернення: 28.01.2025).
- 13.Молнар О.С., Важинський Ф.А. Роль та місце туризму в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Економіка. 2014. Вип.1(42). С.252-256.
- 14.Пунько Б.М. Пріоритети розвитку сільського зеленого туризму як спонукального фактора синергічного відтворення економіко-екологічного потенціалу. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/punko.htm (дата звернення: 28.01.2025).
- 15.Гальків Л.І., Килин О.В. Чинники та соціально-економічні ефекти розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Проблеми економіки та управління*. 2015. №815. С.22-27.
- 16.Плетос С.В. Соціально-економічне значення зеленого туризму в Україні як перспективного напрямку розвитку села. URL: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/15_2018/53.pdf (дата звернення: 30.01.2025).
- 17.Костирко І.Г., Корчинська О.О. Кластерний підхід у розвитку сільського зеленого туризму. *Інноваційна економіка*. 2015. №4(59). С.159-163.

- 18.Коробейнікова Я.С. Екологічна безпека територій туристичних дестинацій: визначення, механізми та проблеми забезпечення. *Науково-технічний журнал*. 2021. № 1 (23). С.124-131.
- 19.Дубодєлова А.В. Особливості та тенденції розвитку сільського туризму в Україні. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2013/23_2/118_Dub.pdf (дата звернення: 31.01.2025).
- 20.Marchyshyn N., Ostrovskaya N. Green tourism in Ukraine, formation, development and prospects. *Social Work and Education*, 2023. 9(4). С. 542-550.
- 21.Стренковська, А. Ю., Євдокімова, О. М. Проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 38-2. С. 42-44
- 22.Кожухівська Р.Б. Історичні аспекти розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. «Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні:теорія, практика та інновації розвитку». 2024. С.46-48.
- 23.З урбанізованого до природного: головні тренди сільського зеленого туризму у 2021 році .URL: <https://agroportal.ua/blogs/iz-urbanizirovannogo-k-prirodnomu-glavnye-trendy-selskogo-zelenogo-turizma-v-2021-godu> (дата звернення: 31.01.2025).
- 24.Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: www.grerntour.com.ua (дата звернення: 01.02.2025).
- 25.Зелений туризм в Україні: добірка сільських та етно садиб для відпочинку. URL: <https://dovkola.media/zelenyy-turyzm-v-ukraini-dobirka-sil-s-kykh-sadyb-dlia-vidpochynku/> (дата звернення: 01.02.2025).
- 26.Власенко І. В. Стан підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в Україні та за кордоном. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій*. 2017. № 76. С. 26-30.

- 27.Паш В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. *Агросвіт*. 2015. № 18. С. 17-22.
- 28.Машіка Г. В., Пологовська Ю. Ю. Сучасні тенденції розвитку екологічного туризму в Україні в умовах пандемії COVID-19. *Науково-практичний журнал*. № 2(35). С. 146–152. URL: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2021.eco.2-35.26> (дата звернення: 01.02.2025).
- 29.Моца, А., Шевчук, С., Середа, Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. *Економіка і суспільство*. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31> (дата звернення: 01.02.2025).
- 30.Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : економічні науки*. 2022. Випуск 46. С. 11-15.
- 31.Тищук І.В., Поліщук Л.М. Досвід розвитку зеленого туризму в розвинених країнах світу. *Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. «Сталий розвиток туризму на засадах партнерства: освіта, наука, практика»*. 2018. С.324-327.
- 32.Пітюлич М. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/pitulych.htm (дата звернення: 02.02.2025).
- 33.Організація сільського зеленого туризму у країнах Південної Європи. URL: https://studwood.net/1130017/turizm/organizatsiya_silskogo_zelenogo_turizmu_krayinah_pivdennoyi_yevropi (дата звернення: 02.02.2025).
- 34.Зелений туризм: подорож до штату Мен, США. URL: <https://astelus.com/uk/зелений-туризм-подорож-до-штату-Мен-США/> (дата звернення: 02.02.2025).
- 35.Австралія: подорожуючи по зеленому континенту. URL: <https://infotour.in.ua/raca.htm> (дата звернення: 02.02.2025).

- 36.Дідик Н. В., Варшава О. В. Розвиток зеленого туризму - пріоритетне завдання для України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. № 9. С. 763-767.
- 37.Сокур М. Еко-інновації для сталого розвитку: сучасний стан, механізми фінансування та проєктна діяльність. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 4. С. 84-91.
- 38.Ковшова О. Лайфак зеленого туризму: як перетворити село на туристичні локації. 2019. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/rs/2019/september/issue-3/article-70474.html> (дата звернення: 10.03.2025).
- 39.Костирко І. Г. Кластерний підхід в розвитку сільського зеленого туризму. *Інноваційна економіка*. 2015. № 4 (59). С. 159-163.
- 40.Ecotourism. *Visit Costa Rica*. URL: <https://www.visitcostarica.com/things-to-do/ecotourism> (дата звернення: 14.03.2025).
- 41.Про схвалення Концепції розвитку гірських територій українських Карпат : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 03.04.2019 № 232-р : станом на 24 жовт. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2019-p#Text> (дата звернення: 15.03.2025).
- 42.Табенська О. Тенденції розвитку екологічного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-149> (дата звернення: 15.03.2025).

ЗВІТ ПОДІБНОСТІ

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

«Роль зеленого туризму в сталому розвитку регіонів України»

Автор

Науковий керівник / Експерт

Грченко Святослав Юрійович канд. екон. наук, доцент Ілляшенко Інна Олегівна

підрозділ

кафедра регіоналістики і туризму

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

2.99% 2.99% КП 1 25 Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2	1.31% 1.31% КП 2 10953 Кількість слів	0.75% 0.75% КЦ 90917 Кількість символів
--	---	---